

a ve slovenské a katalánské literatuře. Gabriela Kiliánová píše o *Devíně – místu paměti tří národů*. Hana Hlôšková si zvolila téma *Slavista Frank Wollman a výzkum v oblasti slovenské lidové prózy v meziválečném období*. Valeria Kovachova Rivera de Rosales pojednává o *Slovenské ústní tradici a literatuře*, Joanna Goszczyńska o *Folklorních inspiracích v poezii Mesiášských Židů na Slovensku* a Eva Krekovičová o *Politických změnách a jejich odrazu v jazyce politiků a ve folkloru: příklad Slovenska po roce 1989 a 1993*.

Ve druhé kapitole pod názvem *Folklorní tradice v české kultuře* si Jana Pospíšilová zvolila téma *Dětský folklor a česká folkloristika*. Pod pojmem dětský folklor autorka rozumí ústní, hudební, taneční a divadelní projevy u dětí předškolního a školního věku. Zabývá se také rozdílem „folkloru pro děti“ (např. ukolébavky) a „dětského folkloru“ (písničky, nápěvky, pořekadla, hádanky) a vzájemným propojením těchto dvou kategorií.

Třetí kapitola je věnována *Folklorní tradici v polské kultuře*. Magdalena Świątek vysvětluje *Začátky polského státu podle lidových pověstí* a José Ignacio López Fernández hovoří o *Polské ústní tradici u Galla Anonyma*.

Čtvrtá kapitola mapuje *Folklorní tradice v bulharské kultuře*. Například Salustio Alvarado přináší *Reminiscence Almogavarů v kolektivní paměti Bulharů*, Maya Ionova píše o *Folklorních elementech v dílech „Slavia Orthodoxa“*, Javier Juez Gálvez o *Folkloru a počátcích nové bulharské literatury*, Tania Dimitrova Láleva o *Příslovích jako zdroji lingvistické a sociální informace*.

Poslední kapitola je zaměřena na *Folklorní tradice v ruské kultuře*. Svetlana

Maliavina zvolila téma *Magie zázračné pověsti*, Aida Fernández Bueno *Témata a osobnosti ruské literatury: od prototypu k fikci*.

Průkopníky v oblasti folkloru slovanských národů působících ve Španělsku jsou Larisa V. Sokolova a Rafael Guzmán Tirado z univerzity v Granadě; v roce 2003 vydali *Folklor slovanských národů*, kde se zaměřují na hlavní druhy slovanské lidové slovesnosti.

Autoři myšlenky předkládané publikace a její editoři, Renáta Bojničanová a Salustio Alvarado, však analyzují problematiku i z jiné perspektivy. Je to pohled interdisciplinární, který spočívá ve spojení a porovnání dvou fenoménů – ústní literatury a „vzdělané“ literatury, folkloru a „vysoké“ kultury, pověr a jazyka atd. Tento způsob nahlížení na problematiku folkloru vyústil v pestrobarevný obraz nejrůznějších kulturních projevů u slovanských národů a potvrdil, že folklorní prvek hraje velmi významnou roli při utváření kulturní identity, a tedy také identity národa.

Alena Simbartlová (FSS MU Brno)

Michał Mokrzan, TROPY, FIGURY, PER-SWAZJE. RETORYKA A POZNANIE W ANTROPOLOGII. Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Katedra etnologii i antropologii kulturowej, Wrocław 2010, 288 s. –

Podle slov samotného autora dílo zapadá či přináší k trendu v humanitních vědách, jenž je kvalifikovatelný jako „rhetorical turn“ (Richard Rorty) nebo jako „rhetorical

constructivism“ (Ewa Domańska). Co to znamená? Rétorizaci etnologie? Přesvědčení, že se rétorika může stát klíčem k sebepochopení disciplíny? Řečeno tradičněji: Jde o starou otázku, spojovanou obvykle s ruským (literárním) formalismem, již můžeme pro naše účely formulovat jako otázku, „jak je udělán etnologický text?“ Jaký typ narace jej vyznačuje, jaké tropy, jaké figury, jakou přesvědčivost vykazují texty antropologie? Inspiračními zdroji Michala Mokrzana, nijak je neskrývá, jsou díla Haydena Whitea, jeho tropologické pojetí historie, práce Clifforda Geertze o antropologu jako autorovi a v neposlední řadě pak antropologická postmoderna, kulminující v intelektuálních eskapádách Stephena A. Tylera, jež se staly rovněž objektem Mokrzanova analytického zájmu. Je to tedy „srážka“ disciplíny s rétorikou, s poetikou, s literární vědou, s poezií cummingsovskou a poundovskou? Je zjevné, že autorovo teoretické zázemí a literární vědomosti jsou vskutku obdivuhodné svou šíří (doplňme dvě význačná jména: Heinrich Lausberg a Ernst Robert Curtius), podobně je tomu se znalostmi francouzské intelektuality (Roland Barthes) a filozofie (postačí snad Jacques Derrida a Deleuze s Guattarim); dodejme ještě odkazy na Jorge Luise Borgese, nemluvě o polské rétorizující etnologii (Marcin Brocki, Michal Buchowski, Wojciech Józef Burzsta, Dariusz Czaja, Katarzyna Kaniowska, Marcin Lubas a Ewa Rewers). To vše dokládá nejen autorovu zjemnělost, nýbrž i jeho schopnost vysoce reflexivního představení/pojetí disciplíny. Jak upozornil právem ve svém recenzním posudku Dariusz Czaja, u Michała Mokrzana jde spíše o metaantropologii, dodám, o zkoumání antropologické (literární) soudnosti/vypracovanosti.

Zkoumání rétoriky, zkoumání její epistemické hodnoty vrcholil u Mokrzana v *aplikaci* (to není inzultace), v analýze čtyř vybraných textů, textů reprezentativních, ba proslulých: jsou to Malinowského Argonauti, Lévi-Strausovy Smutné tropy, Geertzův esej Osoba, čas a chování na Bali a nakonec Tylerova textura „postmoderní instance“ či volněji řečeno „tiráda“, jež si nijak nezadá s experimentálními texty takového Maxe Benseho, abychom zůstali u učenců. Mám jen jednu pochybnost, spíše filologického rázu: rétorický rozbor by měl vycházet z originálu, nikoli z polských překladů.

Jaká jsou Mokrzanova zjištění? Malinowski, jehož text – je v něm shledáván případ „etnologického realismu“ – stojí ve znamení tropu cesty a přechodu; vizualizace prostředí a života Trobriandů, efektem je podle našeho autora přesvědčit čtenáře o navázání blízkého kontaktu se vzdálenými životními způsoby. Ne tak rétorika Smutných tropů; podle Mokrzana je uspořádání dáno procesem vzpomínání či snem; jedním z žánrů, komponujících Lévi-Strausovo dílo, jemuž byla v odborné literatuře věnována značná (i literární) pozornost, je žánr deníkový. Následuje rozbor Geertze, přinášející metaforu kultury jako chobotnice, jež navozuje volnost různých částí/prvků kultury. Poslední analýza, totiž analýza textu Tylerova, se ukazuje jako parodie či montážní nebo intertextově založená parodie. *Instanci* je vhodné chápat spíše jako materiál, jež má čtenář k dispozici; připomíná to experimentální literaturu a možná i dávné ornamentální pokusy rané sovětské prózy, nejspíše Pilňaka. Tedy, ať žije rizomatika nebo alespoň heterogenita. Nevím, zda jsou Mokrzanovy rozborův takřkajíc kanonické, ale v každém případě,

abych zůstal u rétoriky, přesvědčivé a zajímavé. Ohlédnutí k celku přítomného díla mi připomíná jedno dictum Borgese o tom, že teologie může být chápána jako jeden ze žánrů fantastické literatury; může se antropologie ukazovat, v této souvislosti, jako jeden ze žánrů literatury/rétoriky? Připomenou: jde-li o umělecký text, mluvíme o poetice; jde-li o neumělecký text, mluvíme o rétorice. Porozuměl jsem Michaľu Mokrzanovi dobře?

František Vrhel (FF UK Praha)

Hana Hlôšková, INDIVIDUÁLNA A KOLEKTÍVNA HISTORICKÁ PAMÄŤ (VYBRANÉ FOLKLORISTICKÉ ASPEKTY). Univerzita Komenského, Bratislava 2008, 116 s.–

Publikace je přínosným příspěvkem do aktuálních debat o roli a předmětu bádání folkloristiky a o vztahu folklor – historická paměť. Přináší autorčiny zralé úvahy o obsahu, mechanismech formování individuální a kolektivní historické paměti a o faktorech, které ji ovlivňují. Při sumarizaci vlastních mnohaletých výzkumů a interpretaci textů se H. Hlôšková zaměřuje na historickou paměť jako na jev urbánně-rurální. Na pozadí důkladně zpracovaných dat o dějinách oboru a se znalostí zahraniční literatury a metod publikuje vlastní rezultáty na příkladech slovenské proveniencie.

Práce je členěna do osmi oddílů, v nichž je patrná ambice zkoumat historickou paměť v kontextu společenskovední diskuse s důrazem na postupy a metody folkloristiky jako samostatného vědního oboru.

V tomto přístupu lze spatřovat velký přínos recenzované publikace. Kniha přináší do dosavadního stavu bádání na Slovensku nové pohledy a stanoviska k současnému vývoji folkloristiky, disciplíny, která se nemůže vyhýbat spolupráci s dalšími obory, zejména s historií, literární vědou, sociologií, psychologii ad.

V kapitole Historická paměť v dějinách slovenské folkloristiky (od druhé poloviny 20. století do současnosti) shrnuje autorka personální a organizační zázemí slovenské folkloristiky a témata, kterým se badatelé věnovali, upozorňuje na otevírání dosud tabuizovaných nebo marginalizovaných témat, na nové interpretace historických podání či na folkloristický výzkum zaměřený na osobní a rodinnou historii. Tematické a metodologické naplnění v souvislosti s tématem historická paměť je obsahem i druhé kapitoly Historická paměť a metody folkloristiky, kde při složitosti objasnění „folkloru jako dynamického, otevřeného, ale celostního systému“ svoje úvahy opírá o materiál vymezený kategoriemi narativnost – minulost – neoficiálnost, tzn. žánrovou kombinací těchto kategorií: autobiografie, memoár, vzpomínkové vyprávění, vyprávění ze života, fáma, pověst. Autorka zde poukázala na některé faktory, které je třeba obzvlášť brát v úvahu při zkoumání narativních forem historické, individuální či kolektivní paměti, např. na osobnost výzkumníka a narátora, na sociálně-psychologický a etický rozměr výzkumu orální historie a podobně. H. Hlôšková, dlouholetá vědecká pracovnice Ústavu etnologie SAV a posléze docentka Katedry etnologie a kulturní antropologie Univerzity Komenského v Bratislavě, přední znalkyně dějin bádání i osobností slovenské vědy, učinila tyto kapitoly přímo učebnicovými texty.